

Życie „Nila” w obrazach

Późółką fotografia z 1916 roku przedstawia żołnierzy Legionów. Wśród nich młodzieniec z hiszpańską bródką, przezywany z tego powodu „Pernambuco de los Pępkos”, stoi oparty o ciężki karabin maszynowy. W wojnie polsko-bolszewickiej będzie dowodził sekcją cekaemów i za udział w walkach o Wilno w 1919 roku otrzyma swoje pierwsze odznaczenie wojskowe. Na zdjęciu z 1936 roku, już jako podpułkownik – dowódca batalionu KOP „Troki” – przemawia do swoich podkomendnych. W ocenie zwierzchnika: „Oficer o bardzo dużych zaletach charakteru. Pracy oddaje się z zapałem, nieomal z entuzjazmem. Szczere, pogodne usposobienie”. Dla wielu patrzących na międzywojenną Polskę jak na utraconą Arkadię to archetyp oficera II Rzeczypospolitej.

Kolejna fotografia to zdjęcie paszportowe pułkownika podziemnej armii o poważnym, wręcz zaciętym wyrazie twarzy. Na pozór to zwykły człowiek w cywilnym ubraniu, w rzeczywistości – emisariusz Rządu Londyńskiego i zwierzchnik największej organizacji dywersyjnej w okupowanej przez Niemców Europie, dowódca odpowiedzialny za los wielu ludzi. I jedno z ostatnich zdjęć: gen. August Emil Fieldorf stoi w drzwiach mieszkania, tuż po powrocie z łagru, w nędznym ubraniu zesłańca. Minionych kilka lat odcisnęło na nim piętno, ale legendarny „Nil” patrzy tak samo: otwarcie i pewnie, nawet się uśmiecha.

Nie można przecenić wartości albumu o Emilu Fieldorfie – kolejnego wydawnictwa IPN dotyczącego przywódców Polskiego Państwa Podziemnego. Na prawie trzystu stronach zgromadzono unikatowy materiał ikonograficzny, fotografie i dokumenty. Autorzy – Maria Fieldorf, bratanica „Nila” i jej mąż Leszek Zachuta, którzy wiele lat zajmowali się upamiętnianiem generała – przedstawili niepublikowane dotąd zdjęcia i rodzinne pamiątki. To właściwie kronika życia Emila Fieldorfa w obrazach. Niestety, współautorce nie było dane doczekać wydania albumu.

Część ikonograficzna poprzedzona jest wstępem zawierającym biogram generała i kalendarium jego życia. Wydawnictwo można podzielić na dwie części: w pierwszej – przedstawiającej życie „Nila” do wybuchu wojny – umieszczono liczne fotografie, w drugiej – przedstawiającej jego powojenne losy – przeważają dokumenty. Ta część albumu jest również uboższa pod względem ikonograficznym; wynika to oczywiście z przewagi licznej dostępnej materiału przedwojennego. Fotografie pochodzą m.in. ze zbiorów Marka Ney-Krwawicza, Marii Fieldorf i Leszka Zachuty oraz córki generała, Marii Fieldorf-Czarskiej.

W rozdziale dotyczącym dzieciństwa i domu rodzinnego przyszłego dowódcy Kedywu zamieszczono zdjęcia i pamiątki Fieldorfów – wśród nich cenzurę szkolną jedenastoletniego Augusta Emila. Dzięki fotografiom z początku XX wieku poznajemy krakowskie korzenie przyszłego dowódcy Kedywu, środowisko, w którym dorastał, miejsca, w których odebrał patriotyczne wychowanie. W rozdziale dotyczącym okresu służby Fieldorfa w Legionach i walki o granice Polski, zaprezentowano nieznaną szerzej zdjęcia i dokumenty dotyczące przebiegu służby wojskowej, rozkazy odznaczeń, a także listy. W tej części poświęconej działalności

Fieldorfa w okresie międzywojennym znaleźć można ciekawe pamiątki z okresu jego służby w Wilnie jako oficera Przysposobienia Wojskowego w 1DP Legionów. Zwraca uwagę wspólne zdjęcie mjr. Fieldorfa, mjr. Leopolda Okulickiego i ppor. Ludwika Muzyczki – organizatorów konspiracji w czasie wojny – powstałe w 1929 roku w Trokach w czasie odprawy komendantów Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego.

Dzięki liczny fotografiom bardzo dobrze udokumentowano również mniej znane okresy działalności „Nila” – pracę na stanowisku komendanta Zachodniego Okręgu Związku Strzeleckiego we Francji i okres dowodzenia jednostkami Korpusu Ochrony Pogranicza w Trokach i Brzeżanach. Na zdjęciach z Francji Emil Fieldorf uczestniczy w ćwiczeniach Związku Strzeleckiego. Jak zaznaczono we wstępie, w tej działalności związanej z przygotowaniem polskich emigrantów do wojny z Niemcami Ludwik Muzyczka widział źródło sukcesów polskiego ruchu oporu we Francji.

W publikacji brakuje niestety ikonografii poświęconej służbie Emila Fieldorfa w czasie wojny obronnej 1939 roku, co jest zrozumiałe z powodu braku źródeł. Wydaje się jednak, że odtworzenie marszrutu dowodzonego przez niego pułku wchodzącego w skład Armii Prusy, a później trasy przedzierania się do granicy rumuńskiej, byłoby ciekawym uzupełnieniem wiedzy czytelników.

W drugiej części albumu zamieszczono wartościowe dokumenty, m.in. rozkazy okupacyjne „Nila”, a także jego memoriał skierowany do dowództwa AK. Fieldorf charakteryzował w nim swoich podkomendnych – młodych żołnierzy z Szarych Szeregów: „Element inteligentny, bitny i ofiarny. Dyscyplina bardzo duża. Ludzie posiadają duże doświadczenie zdobyte w szeregu walk i można na nich liczyć w najcięższych momentach”.

Okres powojenny to najbardziej przejmująca część publikacji – wybrane dokumenty pokazują osaczenie bohaterskiego generała przez komunistyczną bezpiekę i jego tragiczny los – zesłanie, powtórne uwięzienie po szczęśliwym powrocie do Polski, fałszywe oskarżenie i wreszcie wyrok śmierci. Dużą wartością albumu jest umieszczenie fotografii nielicznych pamiątek z okresu zesłania

w ZSRR. Przedstawiono także zdjęcia odebrane generałowi w czasie rewizji osobistej po aresztowaniu. Wśród nich zdjęcia rodzinne i portrety „Nila” wykonane w dniu jego powrotu z łagru. Obok protokołu przesłuchania, aktu oskarżenia, opinii w sprawie ulaskawienia zamieszczono fotokopie listów do rodziny. Zestawienie „dowodów winy” „Nila” – protokołu przesłuchania, aktu oskarżenia i prywatnych listów, które pisał przede wszystkim z troski o najbliższych – świadczy o jego silnym charakterze. „U mnie bez zmian” – pisał generał w celi śmierci.

Ostatni rozdział albumu – „Ad memoriam” – to historia rehabilitacji generała „Nila” i zestawienie pamiątek oraz fotografii miejsc i uroczystości mu poświęconych.

Album o Emilu Fieldorfie, dzięki wyeksponowaniu pamiątek po nim, zdecydowanie przybliży postać legendarnego generała i sprawia, że staje się od dla nas, ludzi żyjących w epoce obrazu, bardziej realny. ■

Maria Fieldorf, Leszek Zachuta,
General August Emil Fieldorf.
1895–1953, IPN,
Warszawa 2013, ss. 288